

Crnogorski portali o EU integracijama – činjenice bez konteksta

Nataša Ružić¹

Univerzitet Crne Gore, Fakultet političkih nauka, Crna Gora

Dejan Lučić²

Univerzitet Crne Gore, Fakultet političkih nauka, Crna Gora

doi: 10.5937/comman11-11725

Sažetak: *Od 2009. godine, evropske integracije su udarna tema u crnogorskim medijima. U zavisnosti od uređivačke politike, građani imaju priliku da se informišu o uspjehu ili neuspjehu Crne Gore na putu ka Evropskoj uniji, o otvaranju novih poglavlja i zatvaranju starih, o pohvali ili kritici vladajuće strukture zbog ispunjenja ili neispunjenja određenih zahtjeva EU u procesu evropskih integracija. U ovom radu smo analizirali način izvještavanja crnogorskih portala RTCG i Vijesti o evropskim integracijama, kao i uticaj uređivačke politike na medijsko izvještavanje. Istraživanjem je potvrđeno da crnogorski portali površno izvještavaju o procesu evropskih integracija koje se svodi na plasiranje šturih informacija bez odgovarajućeg pojašnjenja, kao i na puko prenošenje izjava zvaničnika. Građani su na takav način prepušteni sami sebi i, ukoliko žele da budu informisani i razumiju ovaj proces, dužni su da samostalno istražuju i pronalaze informacije.*

Ključne riječi: *evropske integracije, mediji, veb portali, Crna Gora, Dan Evrope, Bregzit*

¹ Kontakt sa autorom: nrusic@ac.me.

² Kontakt sa autorom: dejanlucic@ac.me.

1. Uvodne napomene

Od 2008. godine Crna Gora intenzivno radi na priključenju evropskoj porodici. Osim države, važnu ulogu u tom procesu imaju mediji koji su u saradnji sa državnim institucijama dužni da objasne građanima proces pristupanja, uslove koje je neophodno ispuniti, benefite za državu od ulaska u EU itd. Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori pokušava kroz različite projekte poboljšati informisanost stanovništva o EU i procesu integracija. Na primjer, kroz projekat „Rastimo zajedno – Informacije o EU kroz popularne internet portale”, započeta je saradnja sa portalom *Vijesti* i portalom *Analitika*. Građani imaju priliku da se informišu o Evropskoj uniji kroz novu rubriku EU vijesti na portalu *Vijesti*, kao i rubriku EU Web Forum na portalu *Analitika*. Međutim, nameće se pitanje da li je ovakva vrsta projekata rezultirala kvalitetnijim izvještavanjem medija o Evropskoj uniji?

Kroz ovaj rad ćemo utvrditi koliko su teme o evrointegracijama i Evropskoj uniji prisutne u objavama crnogorskih portala, da li je njihovo izvještavanje usmjereno samo na tehničko-administrativni aspekt tog procesa ili na davanje šire slike o tome šta on znači za građane i društvo u cjelini, ali i kakav je medijski diskurs o evrointegracijama (pozitivan ili negativan). Osnovna hipoteza ovog rada je da mediji površno izvještavaju o procesu evropskih integracija pružajući informacije bez konteksta i odgovarajućih pojašnjenja.

2. Crna Gora na putu ka EU

Integracija u Evropsku uniju spoljnopolitički je prioritet Crne Gore i njen strateški cilj (Vlada Crne Gore, 2016) koji bi trebalo, kroz opsežne reforme i usklađivanje sa evropskim standardima i najboljim praksama, da je dovede do članstva i pozicionira je na novi način u regionu i Evropi. Za takvu namjeru, osim političke saglasnosti, Crna Gora godinama ima stabilnu podršku građana. Prema istraživanju političkog javnog mnjenja iz juna ove godine, koje je sproveo Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM), 61,7 odsto građana smatra da Crna Gora treba da bude članica Evropske unije, a njih 37,4 odsto da je krenula pravim putem (Centar za demokratiju i ljudska prava, 2016). I istraživanje o percepcijama javnosti i komuniciranju procesa evrointegracija u Crnoj Gori iz januara 2016, koje je za potrebe Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori sproveo agencija DeFacto, pokazalo je da većina građana Crne Gore podržava članstvo u EU i da ima pozitivno mišljenje o njoj i njenim institucijama (Radio

Slobodna Evropa, 7.3. 2016). Istraživanjem je utvrđeno da gotovo 69 odsto građana smatra da će Crna Gora postati članica EU, kao i da bi njih 54,3 odsto glasalo „za“ na eventualnom referendumu. Iako je trend podrške članstvu u Evropskoj uniji prema podacima CEDEM-a od oktobra 2007. do juna 2016. u padu, postoji stabilna politička podrška procesu evrointegracija. Tako se često, u različitim okolnostima i potrebama, u zemlji i inostranstvu, sa različitih adresa, može čuti da je „Crna Gora uspješna evropska priča“ (Vlada Crne Gore, 2016) i da je „lider u evrointegracijama“ (Analitika, 13.4.2015).

Odnosi između Crne Gore i Evropske unije u Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP) uspostavljeni su u julu 2001. godine, a njena i evropska perspektiva ostalih zemalja zapadnog Balkana potvrđena još 2003. godine na Solunskom samitu (Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija, 2016).³ Do kraja juna 2016. otvorena su 24 pregovaračka poglavlja, uključujući i ona o vladavini prava (23 – Pravosuđe i temeljna prava i 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost). Poglavlja 25 – Nauka i istraživanje i 26 – Obrazovanje i kultura privremeno su zatvorena, dok su postavljena mjerila za otvaranje 11 poglavlja (Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, 2016). Prema podacima iz posljednjeg Izvještaja Evropske komisije o napretku, Crna Gora je, što se tiče sposobnosti da preuzme obaveze članstva, umjereno spremna za većinu poglavlja. U dokumentu je ponovljen stav da će dalji napredak u pregovorima o pristupanju biti uslovljen napretkom u vladavini prava, a traže se rezultati i u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala. Crna Gora, između ostalog, mora da obrati posebnu pažnju na rješavanje slučajeva napada na medije i na obezbjeđivanje nezavisnosti javnog servisa (CDM, 10.11.2015).

3. Uloga medija u informisanju građana o evropskim integracijama

Nema sumnje da mediji imaju ključnu ulogu u informisanju građana o procesu evropskih integracija. Međutim, brojna istraživanja su pokazala da mediji ne pružaju građanima odgovarajuću informaciju, kao i odgovore na brojna

³ Ipak puni razvoj odnosa između Crne Gore i Evropske unije desio se tek nakon obnove nezavisnosti. Crna Gora je zahtjev za članstvo u Evropskoj uniji podnijela 15. decembra 2008. godine. Krajem jula 2009. evropski komesar Oli Ren uručio je premijeru Milu Đukanoviću Upitnik Evropske komisije, a Crna Gora predala odgovore na pitanja početkom decembra iste godine. Evropska komisija je 9. novembra 2010. godine objavila pozitivno Mišljenje o spremnosti Crne Gore za članstvo, kojim se preporučuje da Savjet Crnoj Gori dodijeli status kandidata. Taj status Crna Gora dobila je 17. decembra 2010. Dvije godine kasnije, krajem juna 2012. godine, Evropska unija i Crna Gora otvorile su pristupne pregovore.

pitanja koja donosi proces evropskih integracija. Vesna Baltezarević i Radoslav Baltezarević u knjizi „Medijsko pozorište” optužuju medije u Srbiji da su svojim načinom izvještavanja stvorili apatičnu javnost koja se sve manje interesuje za pristupanje EU. Međutim, autori su optimistični i tvrde da je moguće podstaći nezainteresovanu javnost da se uključi (Baltezarević & Baltezarević, 2015: 107). Kao pozitivan primjer navode situaciju u kojoj je javnost reagovala i pobunila se protiv uvoza genetski modifikovane hrane usljed reakcije eksperata i nevladinog sektora. Pod pritiskom javnosti, Vlada je odlučila da odustane od takve zakonske politike. Istraživanjem koje je sprovedeno u Srbiji utvrđeno je da građani zamjeraju medijima što se informacije o evropskim integracijama predstavljaju u formi vijesti i nerazumljivim jezikom. „Sintagme poput „evropski standard” i „evropske integracije”, po mišljenju ispitanika, za njih nisu ispunjene razumljivim značenjem” (Baltezarević & Baltezarević, 2015: 112)

Istraživanje koje je urađeno u Crnoj Gori u okviru RRPP projekta „Evropa ovdje i tamo”⁴ pokazalo je da su crnogorski građani „bombardovani” informacijama o evropskim integracijama, ali nijesu kvalitetno informisani o ovoj temi. Jedna od primjedbi istraživača se odnosi na činjenicu da se izvještavanje crnogorskih medija svodi na prenošenje izjava zvaničnika i političara. Pomenuto istraživanje je, između ostalog, pokazalo da pri izvještavanju o ovoj temi „nedostaje analitičkih žanrova, mišljenja eksperata, dubljeg izvještavanja kroz koje bi se objasnilo šta Crna Gora dobija ulaskom u EU i u čemu se ogleda proces evropskih integracija” (Ružić & Rabrenović, 2013: 103).

U Crnoj Gori, uz Vladu i resorno Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija, kao i Delegaciju Evropske unije, mediji⁵ snose najveću odgovornost za informisanje javnosti o procesu integracije u EU. Do sada je proces evropskih integracija imao podršku crnogorskih medija, iako su građani, kako to pokazuju rezultati kampanje Evropski glasovi iz Crne Gore, „prilično neinformisani o Evropskoj uniji, procesu pregovora i uopšte evropskim integracijama” (Centar

⁴ Istraživanje je sprovedeno 2012. godine na slučajnom uzorku, tačnije analiziran je period od nedelju dana u oktobru 2012. godine. Uzorkom su obuhvaćeni štampani mediji (*Pobjeda, Dan i Monitor*), radijske stanice (*Radio Crne Gore, Radio Antena M, Radio Bijelo Polje i Radio Herceg Novi*), TV stanice (*TVCG, TV Atlas, TV Prva i TV Pljevlja*). Takođe su analizirani komentari na portalima *Vijesti i Analitika*.

⁵ Prema podacima Ministarstva kulture i Agencije za elektronske medije, u Crnoj Gori postoji oko 700 štampanih medija, ali je svega njih oko 50 aktivno, i 83 aktivnih elektronskih medija, od čega 38 komercijalnih radio emitera, dvije radio i tri TV stanice u okviru javnog servisa, 14 lokalnih javnih radio emitera, dva neprofitna radio emitera, tri lokalna javna TV emitera, 17 komercijalnih TV stanica od kojih su četiri sa nacionalnom pokrivenošću (Camović, 2015). Za onlajn medije, za njihovo osnivanje i praćenje rada, trenutno u Crnoj Gori niko nije nadležan i, osim povremenog nadzora samoregulatornih tijela i same „onlajn zajednice”, taj segment je u potpunosti zapostavljen, jer ga zakoni još ne prepoznaju (Camović, 2015).

za građansko obrazovanje, 2016). U nevladinoj organizaciji Centar za građansko obrazovanje, koja sprovodi kampanju, navode da se u medijima skoro svakodnevno piše o pregovaračkim poglavljima, ali da građanima u većini slučajeva proces pregovora ostaje nepoznanica. Tome, kako objašnjavaju, u prilog ide i činjenica da mali broj građana zna koliko je pregovaračkih poglavlja otvoreno i koliko traju pregovori sa EU. Zarad poboljšanja informisanja građana o Evropskoj uniji i evropskim integracijama, Delegacija EU je osnovala EU Info-centar koji stoji na raspolaganju svim zainteresovanim građanima. Pokrenut je i sajt www.eu.me posredstvom kojeg se javnost može upoznati sa različitim dokumentima, izvještajima koji se tiču procesa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (Đurović, 2016: 113).

Ne treba zaboraviti da je u septembru 2004. godine Crna Gora usvojila „Komunikacionu strategiju o informisanju javnosti o procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji“. Komunikaciona strategija sadrži četiri osnovna aspekta: informisanje, edukacija, promovisanje i mobilizacija, a glavni cilj je podizanje nivoa svijesti građana o procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, kao i unaprijeđenje stručnih znanja kod javnih i privatnih organizacija i institucija itd. Sudeći prema dosadašnjim istraživanjima, mediji nisu ispunili obaveze koje im propisuje Komunikaciona strategija. Da li se način izvještavanja o ovom složenom procesu promijenio u odnosu na 2012. godinu, utvrdićemo kvalitativnom i kvantitativnom analizom sadržaja portala sa različitom uređivačkom politikom.

4. Metode istraživanja

Analizirani su sadržaja tekstova objavljenih na portalima *Vijesti* i *RTCG*, čije se uređivačke politike u javnosti percipiraju kao „proopozicione“, odnosno kao „provladine. Portal *RTCG* predstavlja internet izdanje javnog emitera koji ima obavezu da građanima pruži objektivnu informaciju od javnog interesa, dok portal *Vijesti* je najpopularniji opozicioni medij. Prema sajtu Alexa, portal *Vijesti* zauzima šesto mjesto po posjećenosti, odnosno čitanosti u Crnoj Gori.

Istraživanje je realizovano u periodu od 9. do 16. maja i od 20. do 27. juna 2016. godine. Ove sedmice odabrane su za monitoring jer su obje imale po važan događaj – obilježavanje Dana Evrope (9. maj) i referendum o članstvu Velike Britanije u Evropskoj uniji (23. jun). Dan Evrope je najznačajniji praznik koji se obilježava širom svijeta i predstavlja početak stvaranja zajedničke Evrope. Drugi izuzetno značajan događaj, ne samo za Crnu Goru, već i za svijet,

jeste Bregzit. Referendum u Britaniji predstavlja prijelomni trenutak u istoriji evropske zajednice, koji će uticati na budućnost Evropske unije, a samim tim i na put Crne Gore ka EU. O Danu Evrope portali *RTCG* i *Vijesti* su objavili 136 informacija, a o Bregzitu 140.

Autori teksta su sproveli analizu sadržaja koja je vršena na osnovu kodnog lista. Posebna pažnja je posvećena varijablama poput rubrika, tema, žanrova, izvora, autorstva teksta kroz koje možemo utvrditi kako su mediji izvještavali o pomenutim događajima. Analizom su obuhvaćene sve rubrike izuzev sporta, dok uzorak čine tekstovi posvećeni Evropskoj uniji, kao i evropskim integracijama, tačnije analizirane su sve objave u kojima se spominju EU, evropske integracije, Dan Evrope i Bregzit.

5. Rezultati istraživanja

5.1. *RTCG* i *Vijesti* o Danu Evrope

U periodu od 9. do 16. maja, portali *Vijesti* i *RTCG* imali su ukupno 136 objava. U analizirani korpus ušle su sve objave dva portala koje su za temu imale neki od aspekata evrointegracija Crne Gore, dešavanja u Evropi ili Evropskoj uniji. Više od polovine objava (ili 52,9 odsto) objavljeno je na portalu javnog servisa *Radio i Televizija Crne Gore*, ali one, sa aspekta tema koje obrađuju i žanra koji je korišćen, ne ukazuju na to da je portal *RTCG* o temi evrointegracija izvještavao detaljnije ili kvalitetnije od portala *Vijesti*. Ovu tvrdnju potvrđuju novinarski žanrovi koji su korišćeni prilikom izvještavanja na oba portala. U objavama su najviše bili zastupljeni faktografski žanrovi – izvještaj, vijest i intervju, a od analitičkih članak, kolumna i komentar. Analizirane objave objavljene su u rubrikama politika, društvo, ekonomija, svijet (region), kultura, a na portalu *Vijesti* i u rubrikama Forum i EU vijesti (analize i info).

U posmatranom periodu, najveću medijsku pažnju privuklo je obilježavanje Dana Evrope 9. maja, kao i dešavanja u vezi sa pripremom referenduma o izlasku Velike Britanije iz Evropske unije. Kada je riječ o Danu Evrope, portali *RTCG* i *Vijesti* objavili su ukupno 14 informacija. Na portalu *RTCG* objavljeno je osam informacija, od čega dvije u rubrici Društvo i po tri u rubrikama Politika i Svijet. Informacije su na oba portala dominantno prezentovane u formi izvještaja, bez dodatne kontekstualizacije ili objašnjenja. Portal *RTCG* u rubrici Društvo prvo je objavio najavu o obilježavanju Dana Evrope i Dana pobjede nad fašizmom, a potom i zbirni izvještaj o aktivnostima državnih zvaničnika i

političkih predstavnika u vezi sa obilježavanjem ovih praznika, u kojem se šalju snažne EU poruke:

Zato sa drugim evropskim zemljama Crna Gora mora graditi i čuvati temelje demokratske slobodarske tradicije, jer samo takva Evropa jeste svetionik mira i prosperiteta (...) Danas, kada se proslavlja i Dan Evrope, Crna Gora, kao država kandidat za članstvo u Evropskoj uniji, mora istrajavati u njegovanju temeljnih evropskih vrijednosti, kako bi ostvarila institucionalni i ekonomski napredak (RTCG, 9. 5. 2016).

U rubrici Politika, u objavi pod nazivom „Lis: Slavimo naše zajedničke vrijednosti“, takođe se, kroz citiranje šefa Sektora za saradnju u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori Andre Lisa, šalje jasna poruka o važnosti Evropske unije i suživota zasnovanog na evropskim vrijednostima:

Slavimo mir i jedinstvo, demokratiju i prosperitet. Slavimo naše zajedničke vrijednosti. Evropska unija su njeni ljudi, njene ideje, njene slobode. (...) Svi zajedno moramo da se borimo da bismo zaštitili temelje na kojima počiva Evropska unija čiji ćete i vi građani postati, nakon pristupanja Crne Gore (RTCG, 9. 5. 2016).

U rubrici Svijet portal RTCG portal citira šeficu evropske diplomatije Federiku Mogerini da se Evropska unija suočava sa egzistencijalnom prijetnjom, ali da je jaka Evropa potrebna svijetu više nego ikada i da treba očuvati i reformisati Uniju. Objavljen je i dio izjave ministra inostranih poslova Austrije Sebastijana Kurca povodom Dana Evrope, koji je rekao da je „veliko dostignuće EU to što je evropski kontinent, koji je bio u prošlosti obilježen mnogim ratovima, postao kontinent mira“ (RTCG, 9. 5. 2016).

Sve citirane poruke na liniji su onoga što je Hoze Ortega i Gaset još početkom 20-ih godina prošlog vijeka vidio kao neoborive činjenice o postojanju evropskog društva i njegove kulture. On kaže da su evropski narodi još odavno jedno društvo i jedna zajednica, koje pokazuje sve odlike posebnog društva – od evropskih navika, običaja do javnog mnjenja. „Ali sve te društvene pojave se javljaju u obliku odgovarajućem za stepen evolucije na kom se nalazi evropsko društvo koje nije uznapredovalo koliko njegovi činioci, nacije“ (Stojković, 2008: 81). Ni u jednom od objavljenih tekstova na portalu RTCG ne ide se dalje od pukog prenošenja izjava konkretnih političkih aktera. Nema ni nagovještaja o tome kako će pridruživanje EU, slavljenje zajedničkih vrijednosti i evropskog identiteta u vidu Dana Evrope, uticati na Crnu Goru, njeno društvo i građane i identitet koji gradi od obnove nezavisnosti. Shvatanje Evrope kao

civilizacijske zajednice, kako piše Branimir Stojković, bitno je za razumijevanje evropskog kulturnog identiteta koji ne negira nacionalne kulture i u okviru njih uspostavljene kulturne identitete, već ih integriše unutar Evrope shvaćene kao polikultura (Stojković, 2008: 59).

Portal *Vijesti* objavio je šest informacija o Danu Evrope, od čega četiri u rubrici Politika i po jednu u rubrikama Društvo i Svijet. U zbirnom izvještaju pod nazivom „Ovako je u Crnoj Gori obilježen Dan Evrope“, portal donosi pregled dešavanja iz opština Žabljak i Pljevlja, gdje su boravili predstavnici Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija. Kao ključna poruka iz izvještaja, koja je navedena u lidu, navodi se ocjena glavnog pregovarača Crne Gore sa Evropskom unijom Aleksandra Andrije Pejovića da je članstvo u EU velika razvojna šansa i da će najveće koristi osjetiti sjeverne crnogorske opštine: „U godini kada obilježava desetogodišnjicu obnove nezavisnosti, sigurno i stabilno korača prema članstvu u EU. Krećući se prema EU, Crna Gora se, zapravo, kreće prema boljem životnom standardu i kvalitetu života“ (Vijesti, 9. 5. 2016). Na portalu je objavljen i izvještaj o aktivnostima zvaničnika i političkih stranaka u sklopu obilježavanja Dana Evrope, a citiran je tadašnji predsjednik Skupštine Ranko Krivokapić, koji je naveo da je antifašizam u temeljima crnogorske državnosti i njenom građanskom duhu: „Danas Crna Gora na tim temeljima ima svoj jasni put ka Evropskoj uniji, ka Evropi sa kojom dijelimo zajedničke vrijednosti – demokratiju, vladavinu prava i poštovanje slobode pojedinca“ (Vijesti, 9. 5. 2016).

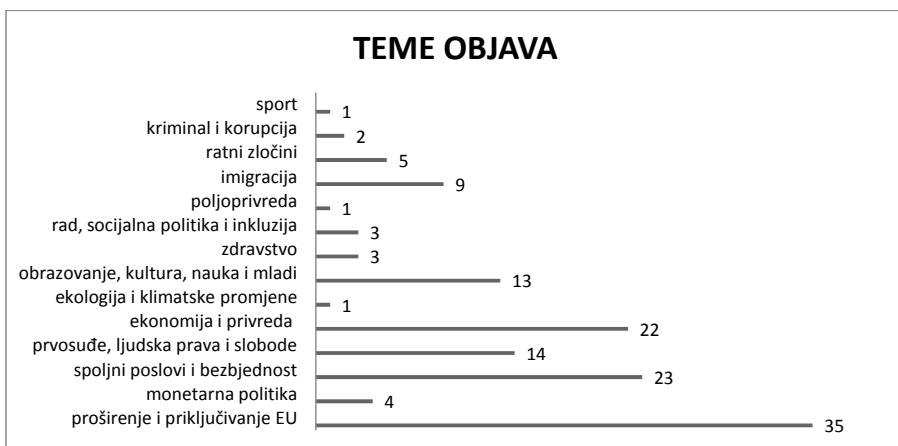
Portal *Vijesti* 9. maja objavio je i zasebne tekstove o aktivnostima pojedinih političkih partija u vezi sa obilježavanjem Dana Evrope.⁶ Bez obzira na snažne proevropske poruke koje su prisutne u svakoj od navedenih objava, za izgradnju bilo kakvog suda o stvarnosti medijskim konzumentima potrebne su informacije koje će im iz više uglova približiti dešavanja u zemlji i svijetu, što je u slučaju oba portala izostalo, jer su se više bazirali na izvještavanje o događajima, a ne na objašnjavanje događanja. Dubravka Valić Nedeljković u knjizi „O novinarstvu i novinarima“ piše da mediji ne upućuju svakog pojedinačnog čitaoca, slušaoca iligledaoca kako da misli, već o čemu da razmišlja i motivišu ga da pokuša o

⁶ Portal *Vijesti* u tekstu pod naslovom „SD: Sjećamo se onih koji su hrabro dali živote u borbi za slobodu“, citira se dio saopštenja Socijaldemokrata: „Slaveći pobjedu nad fašizmom slavimo demokratiju, mir, toleranciju i ideju ujedinjenosti u cilju izgradnje države koja će baštiniti evropske vrijednosti, bez podjela i nejednakosti“. U tekstu „Demokrate: Osmijeh Ljuba Čupića govori o njegovoj besmrtnosti, jer samo strah ubija čovjeka“ navodi se stav političke partije Demokratska Crna Gora da se „antifašistički duh, koji je dio tradicije našeg naroda, prepliće sa vrijednostima koje baštini moderna Evropa – slobodom, mirom, jednakosti, pravdom, ravnoopravnošću i demokratijom“ (Vijesti, 9. 5. 2016)

tome da stvori sopstveni sud (Valić Nedeljković, 2007: 52). Vasilije Milić u knjizi „Misija sedme sile“ objašnjava da informativni program treba da doprinese boljem razumijevanju aktuelne stvarnosti i olakša uključivanje gledalaca i čitalaca u određene društvene procese u svakodnevnom životu (Milić, 2006: 110).

Na oba portala najviše tekstova o evrointegracijama objavljeno je u rubrici Svijet (42), a zatim u rubrikama Politika (37) i Društvo (28).

Grafikon 1: Teme objava portala Vijesti i RTCG u periodu od 9. do 16. maja 2016.
(ukupan broj tekstova prema kategorijama)

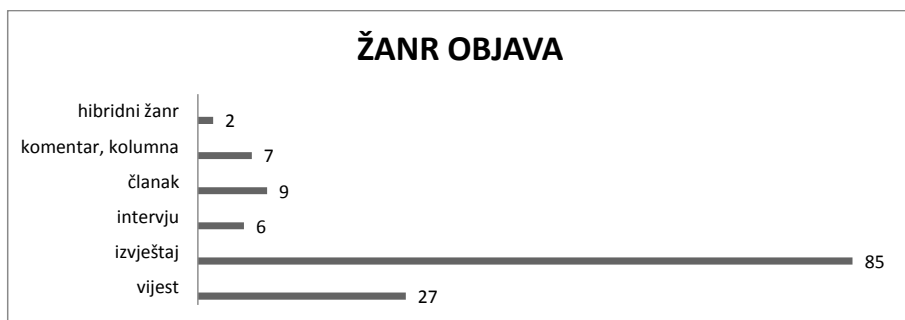

Nešto više od četvrtine objavljenih tekstova na oba portala za temu je imalo proširenje i priključivanje Evropskoj uniji, 17 odsto spoljnu politiku i bezbjednost, a 16 odsto ekonomiju i privredu. U posmatranom periodu nema objava o održivom razvoju i restituciji, kao dvjema važnim temama u procesu evrointegracija. U periodu kada je sprovedeno istraživanje za potrebe ovog rada, bila je aktuelna reforma modela sistema studija na Univerzitetu Crne Gore koja insistira ne samo na održivosti državnog univerziteta i harmonizaciji sa evropskim prostorom visokog obrazovanja, nego i na održivosti studijskih programa i sadržaja, analizi trendova upisa i studiranja na postojećim studijskim programima, preispitivanju i unapređenju ishoda učenja na nivou studijskih programa i modula, kao i kadrovskom potencijalu i normi. Ne samo ova tema, nego niti jedna druga definisana kroz osam principa u Nacionalnoj strategiji održivog razvoja Crne Gore, a u kontekstu evrointegracija, nije obrađena u ovom periodu.

Isto važi i za teme o restituciji, posebno o vraćanju imovine vjerskih zajednica, što je zahtjev hrišćanskih crkava i Islamske zajednice u Crnoj Gori od obnove nezavisnosti.

Teme o Evropi, Evropskoj uniji i evropeizaciji bile su u fokusu 45 odsto tekstova. Teme o evropeizaciji odnose se na proces pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji i primjenu politika EU u Crnoj Gori, dok se one o Evropi i Evropskoj uniji bave spoljnopolitičkim i unutrašnjim aktuelnostima u EU i njenim članicama, odnosno dešavanjima u Evropi koja su u vezi sa Unijom.

Grafikon 2: Žanr objava portala Vijesti i RTCG u periodu od 9. do 16. maja 2016.
(ukupan broj tekstova prema kategorijama)

U 62,5 odsto slučajeva, teme o kojima su portali *Vijesti* i *RTCG* izvještavali napisane su u formi izvještaja, dok su u petini slučajeva to bile vijesti, što jasno upućuje na zaključak da dominiraju faktografski žanrovi koji ne ostavljaju mediju prostora za interpretaciju, već konzumenta medijskih sadržaja upućuju na puke činjenice. U posmatranom periodu ukupno je napisano šest intervjua i devet članaka, dok je kolumni bilo svega sedam. Ako se uzme u obzir da je intervju dijaloška forma faktografskog žanra, koja u zavisnosti od umješnosti novinara može ponuditi neke nove podatke, ali ne i dublju i cjelovitu analizu konkretne teme, zabrinjava što su u ukupnom korpusu, sa svega 11,7 odsto, ostaju zastupljeni analitički žanrovi.

Aktuelni događaj bio je povod za 118 objava, a u 15 slučajeva to je bila medijska inicijativa, što navodi na zaključak da su mediji u posmatranom periodu više bili „reaktivni“ nego „proaktivni“, odnosno, da su pratili agendu koju im je neko drugi postavio. Samo u tri slučaja objave nije pratila vizuelna prezentacija, dok je u 41 odsto slučajeva na fotografiji prikazana osoba koja se citira. Gotovo

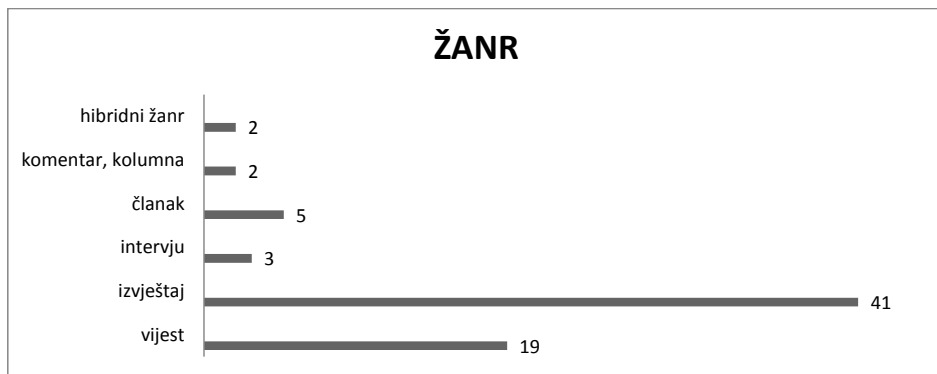
dvije trećine naslova bili su informativni, a u 81 odsto slučajeva sažeto su iskazivali činjenice prezentirane u tekstu. Subjekt plasiranih objava najčešće su bili državni organi, a EU uopšte i državni organi bili su objekat. Vrijednosni odnos subjekta prema pridruživanju EU u nešto više od dvije trećine slučajeva bio je neutralan, dok je samo u četiri slučaja bio negativan. Ovaj nalaz korespondira sa istraživanjima javnog mnjenja u Crnoj Gori koja pokazuju da gotovo 62 odsto građana smatra da ta zemlja treba da bude članica Evropske unije. (Centar za demokratiju i ljudska prava, 2016)

Iako su teme koje se odnose na Evropu, EU i evropeizaciju bile u fokusu gotovo polovine tekstova, činjenica da su u skoro 83 odsto slučajeva prezentirane javnosti u formi izvještaja ili vijesti jasno ukazuje na to da su se posmatrani mediji, kako je već istaknuto, više bavili informisanjem javnosti o aktuelnostima, a manje ili gotovo nimalo analizom i kontekstualizacijom aktuelnih dešavanja u zemlji i svijetu, odnosno kako ta zbivanja utiču na građane. Lokalizacija određenih evropskih politika ili dešavanja nedostaje i u analitičkim žanrovima, bez obzira na to što se u pojedinim od njih objašnjava konkretna evropska politika ili dešavanje. U 40 odsto slučajeva autorstvo objava pripisuje se agencijama, pa i to može biti jedan od razloga što tekstovima nedostaje više lokalnog konteksta. S druge strane, objave su, osim u tri slučaja kada je objavljen samo tekst, praćene adekvatnom fotografijom ili galerijom fotografija i videom, pa su čitaoci oba portala bili u prilici da vide kako je izgledao događaj o kojem čitaju. U najvećem broju slučajeva – 94 odsto, tekst prati fotografija, dok su samo u tri, odnosno dva slučaja, objave ilustrovane video zapisom, odnosno kombinacijom video zapisa i fotografija. Sa aspekta medijske konvergencije kojoj teže oba portala, a koja podrazumijeva razmjenu teksta, fotografija i video snimaka između različitih platformi istog medija i njihovu objavu na internetu, interesantno je što nijesu više korišćeni video zapisi događaja, infografike, grafike, grafikoni, ilustracije, audio materijali i slično. Portalu *Vijesti* dostupni su tekstovi i fotografije dnevnika *Vijesti*, kao i video materijal *Televizije Vijesti*, a Portalu *RTCG* video i audio snimci *Televizije* i *Radija Crne Gore*.

5.2. Portal *RTCG*

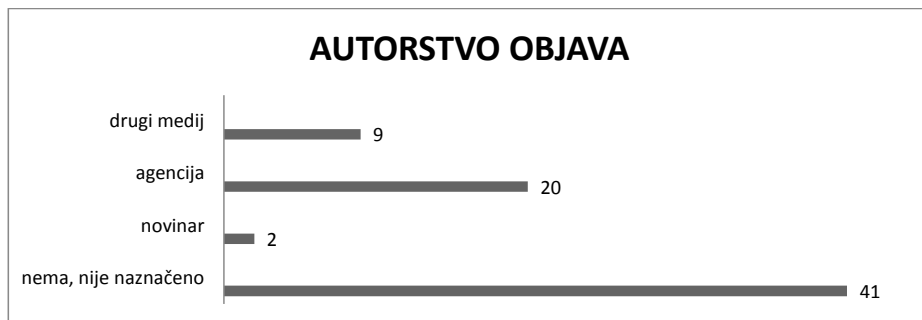
Portal *RTCG* je od 9. do 16. maja 2016. godine imao 72 objave, od čega 36 odsto u rubrici *Svijet*, dok je po 23,6 odsto objavljeno u rubrikama *Politika* i *Društvo*. Ostali tekstovi objavljeni su u rubrikama *Ekonomija* i *Kultura*, a objavljena je i jedna kolumna.

*Grafikon 3: Žanr objava portala RTCG u periodu od 9. do 16. maja 2016.
(ukupan broj tekstova prema kategorijama)*

Kao što se iz grafikona 2 može vidjeti, najveći broj objava napisan je u formi izvještaja (57 odsto) i vijesti (26,3 odsto), a objavljena su i tri intervjua i pet članaka. U 82 odsto slučajeva, povod za objavu bio je aktuelni događaj, dok je u 14 odsto slučajeva to bila medijska inicijativa.

*Grafikon 4: Autorstvo objava portala RTCG u periodu od 9. do 16. maja 2016.
(ukupan broj tekstova prema kategorijama)*

U 57 odsto slučajeva kod objava nije navedeno autorstvo teksta, dok je u 28 odsto slučajeva autorstvo pripisano agenciji. Svega dvije objave imale su potpisano novinara kao autora teksta (grafikon br. 4). U 96 odsto slučajeva objava je praćena adekvatnom vizuelnom prezentacijom, dok su tri teksta objavljena bez fotografije, videa ili nekog drugog vizuala. U najvećem broju slučajeva – 92

odsto, objavu je pratila fotografija, a u tri slučaja to je bio video snimak. Portal *RTCG* nijednom nije iskoristio mogućnost da tekst kombinuje sa fotografijama i video materijalom, dostupnim audio snimcima *Radija Crne Gore*, grafikonima, infografikama ili da na bilo koji drugi način vizuelno „proširi“ objavu. Međutim, u gotovo 71 odsto slučajeva na objavljenim fotografijama i video materijalu prikazana je osoba koja se citira, spominje se u tekstu ili je to objekat koji se spominje. Proširenje i priključivanje EU bila je tema 30,5 odsto objava, spoljni poslovi i bezbjednost u 18 odsto informacija, ekonomija i privreda u 16,6 odsto slučajeva, obrazovanje, kultura i mladi u osam odsto tekstova, a pravosuđe, ljudska prava i slobode, kao i imigracije u po sedam odsto objava. Tema Evrope, Evropske unije i evropeizacije bila je u fokusu 46 odsto objava.

Nešto više od dvije trećine naslova (72 odsto) bili su informativnog tipa. Na primjer: „Konferencija ERNO 16. maja u Beogradu“, „Boškoviću nagrada za istraživačko novinarstvo“ ili „Crna Gora pristupila programu certifikacije opština“. Registrovano je 12 senzacionalističkih naslova kao što su „Nevakcinisana djeca neće moći u školu“, „EU kao Jugoslavija uoči raspada“ i „Opozicija regularno gubi“. Međutim, 83 odsto naslova sažeto je iskazivalo činjenice prezentirane u tekstu. Dubravka Valić Nedeljković u „Praktikumumu novinarstva“ objašnjava da bi naslov trebalo da zadovolji informativnost, ekspresivnost i ekonomičnost. „Svi novinarski kodeksi sadrže odredbu da u naslov može da se istakne samo ono što jeste sadržina teksta“ (Valić Nedeljković, 2002: 54). Tabloidi, kako dodaje, najčešće krše ovu odredbu pa u naslov, senzacionalizma radi, izvuku nešto sasvim sporedno, ali efektno, iz događaja ili o ličnosti, da bi time privukli pažnju čitalaca.

Kao subjekat trećine objavljenih tekstova pojavljuju se državni organi, dok je u gotovo istom omjeru (32 odsto) objekat Evropska unija. Vrijednosni odnos subjekta prema pridruživanju Evropskoj uniji je u 53 odsto slučajeva neutralan, u 44 odsto pozitivan, a u tri odsto negativan. U svojstvu subjekta najviše puta pomenuti su premijer Milo Đukanović i glavni pregovarač Crne Gore sa Evropskom unijom Aleksandar Andrija Pejović.

Najveći broj tekstova na portalu *RTCG* (21) objavljen je 9. maja, na Dan Evrope, ali je samo u jednom dato kratko objašnjenje zašto je Dan Evrope ustanovljen, ali ne i zašto je važno da građani Crne Gore učestvuju u njegovom obilježavanju:

Dan Evrope, 9. maj, ustanovljen je kao dan sjećanja na deklaraciju francuskog ministra vanjskih poslova Roberta Šumana iz 1950. godine, koja se smatra

prvim zvaničnim korakom u nastajanju EU. Deklaracija je bila predlog bivšim neprijateljima, Francuskoj i Njemačkoj, da uspostave organizaciju koja će zajednički upravljati njihovim industrijama uglja i čelika, kako se rat u Evropi nikada ne bi ponovio (RTCG, 9. 5. 2016).

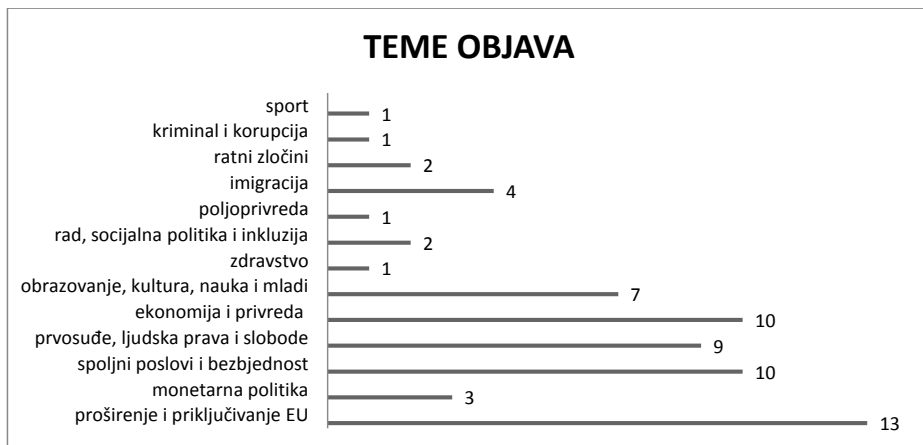
Djelimično objašnjenje značaja Dana Evrope dato je u tekstu „EU razvojna šansa i za sjever“, u kojem se citira glavni pregovarač Aleksandar Andrija Pejović: „Pejović je ukazao na istorijski značaj obilježavanja 9. maja kao datuma koji je imao važnu ulogu u izgradnji mira na evropskom kontinentu i stvaranju preduslova za kvalitetniji i bolji život Evropljana (RTCG, 9. 5. 2016). Ono što u tekstu nije pojašnjeno čitaocima jeste kako je to EU „velika razvojna šansa“, odnosno kako će sjeverne opštine „osjetiti najveće koristi“ od procesa integracije u EU. U tekstu se pominje i Instrument za pretpristupnu pomoć EU, ali se čitaocima ne pojašnjava šta je to i zašto je važno. Upravo kontekstualizacija događaja (tema) o kojima se u procesu evrointegracija izvještava i piše jeste najveći nedostatak analiziranog korpusa. Jasno je da se pri upotrebi faktografskih žanrova, kakvi su vijest i izvještaj, koji su dominantno korišćeni, ne mogu očekivati analitičnost, opširnost, dodatna objašnjenja, ali bi s obzirom na važnost tema koje se obrađuju i potrebu da „javnost zna“ trebalo načiniti napor da se objasni na šta se određeni pojam, dokument ili aktivnost odnosi, čak i u situaciji kada je objava preuzeta sa agencija ili je autor drugi medij.

Druga važna tema o kojoj se izvještavalo u posmatranom periodu bio je referendum o izlasku Velike Britanije iz Evropske unije. Iako je na Portalu *RTCG* objavljeno više tekstova o ovoj temi, ona nije poslužila kao osnova za pripremanje sopstvenog članka, osvrt, kolumne ili intervjua u kojem bi se razmatralo kakve bi eventualne posljedice po evropske integracije Crne Gore mogao da ima izlazak Velike Britanije iz EU.

5.3. Portal *Vijesti*

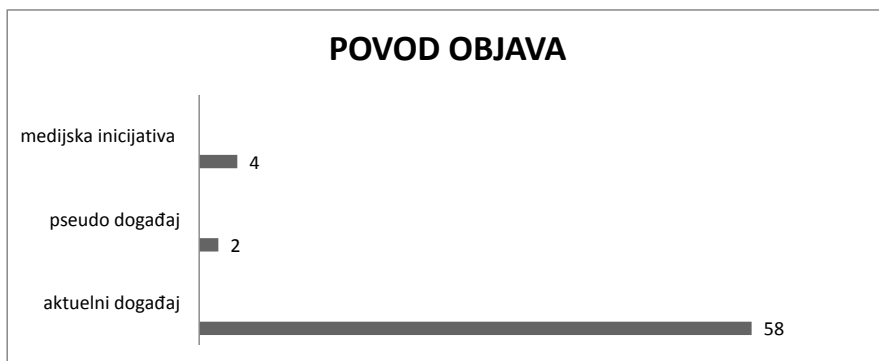
Portal *Vijesti* imao je od 9. do 16. maja 64 objave, od čega je njih 31,2 osto objavljeno u rubrici Politika, četvrtina u rubrici Svijet, 17 odsto u rubrici Društvo, a 14 odsto u rubrici Ekonomija. Objavljena su i tri teksta u rubrici Kultura, kao i pet u rubrici Kolumne.

*Grafikon 5: Teme objava portala Vijesti u periodu od 9. do 16. maja 2016.
(ukupan broj tekstova prema kategorijama)*

Portal *Vijesti* je u posmatranom periodu (grafikon br. 5), imao najviše objava koje su za temu imale proširenje i priključivanje Evropskoj uniji (20,3 odsto), spoljne poslove i bezbjednost i ekonomija i privreda (po 15,6 odsto), pravosuđe i ljudska prava (14 odsto) i obrazovanje, kultura, nauka i mladi (11 odsto). Tema Evrope, Evropske unije i evropeizacije bila je u glavnom fokusu u 44 odsto slučajeva, u sporednom u 30 odsto, dok se ostatak odnosio na tekstove gdje je ova tema bila jedna od više.

*Grafikon 6: Povod za objave na portalu Vijesti u periodu od 9. do 16. maja 2016.
(ukupan broj tekstova prema kategorijama)*

U objavama dominiraju faktografski žanrovi, pa je tako 69 odsto tekstova napisano u formi izvještaja, a 12,5 odsto u formi vijesti. Od analitičkih žanrova zastupljeni su članak (6,2 odsto) i kolumna (7,8 odsto).

U najvećem broju slučajeva povod za plasiranje objave je aktuelni događaj (90,6 odsto), dok je u svega pet slučajeva (7,8 odsto) to medijska inicijativa. Kao autor više od polovine tekstova (55 odsto) potpisuje se agencija, dok se u petini slučajeva kao autori potpisuju novinari i novinarka. Od ukupnog broja tekstova autorstvo nije naznačeno u 15,6 odsto tekstova. Fotografija prati 97 odsto objavljenih tekstova, a registrovana su i dva koji su bili opremljeni kombinacijom fotografija i video snimaka. Ni Portal *Vijesti*, kao jedan od najčitanijih i najuticajnijih online medija u Crnoj Gori, vizuelnu prezentaciju teksta nije proširivao sa grafikonima, infografikama ili bilo kojim drugim vizualima koji bi mogli dodatno objasniti plasiranu informaciju. Interesantno je i to što se samo u dvije objave pojavljuju video snimci iako su se u značajnom broju tekstova mogli koristiti video materijali *TV Vijesti*. Međutim, u najvećem broju slučajeva vizuelna prezentacija odgovarajuća je tekstualnom dijelu. Iako je u 12,5 odsto slučajeva na fotografiji ili video snimku prikazana osoba koja se ne pominje u tekstu, vizuelna prezentacija odgovara temi koja se u tekstu obrađuje. Više od dvije trećine naslova (70,3 odsto) je informativnog karaktera, poput „Na Žabljaku otvoren Reciklažni centar“ ili „Nemaju za učešće u EU projektima“, 11 odsto je bilo senzacionalističkih – „Niko ne vjeruje u EU – Unija kao Jugoslavija uoči raspada“, „Koke i jaja po EU standardima“ i 17 odsto metaforičkih – „Krivokapić: Vidjelo se ko smiruje, a ko pali vatru na obje strane“. Naslovi su u 76,5 odsto slučajeva sažeto iskazivali činjenice prezentirane u tekstu.

Kao i kod portala *RTCG*, kao subjekat u tekstovima najčešće su se pojavljivali državni organi (40,6 odsto), ali i javne ličnosti 15,6 odsto. To su najčešće bili premijer Milo Đukanović, glavni pregovarač sa Evropskom unijom Aleksandar Andrija Pejović i predsjednik Skupštine Ranko Krivokapić. Kao objekat najčešće je to bila EU uopšte (37,5 odsto) i državni organi (22 odsto). Vrijednosni odnos subjekta prema pridruživanju u 64 odsto slučajeva bio je neutralan, a u 31,2 odsto pozitivan. U dva slučaja odnos je bio negativan.

I portal *Vijesti* objavio je najviše informacija 9. maja – 17 tekstova. Informacije o obilježavanju Dana Evrope, kako što je već navedeno, date su u dva zbirna izvještaja i nekoliko pojedinačnih o aktivnostima političkih partija na taj dan, ali se iz njih nije moglo dobiti dodatno pojašnjenje zašto je taj datum važan za građane Crne Gore. Analizom ostalih tekstova objavljenih na portalu u posmatranom periodu može se zaključiti da je izvještavanje o evropskim integracijama

faktografsko i usmjereno najčešće na tehničke aspekte procesa pridruživanja, a veoma malo na objašnjavanje i „prevođenje“ konkretnih politika ili dešavanja na lokalni nivo, odnosno, kako bi konkretno dešavanje moglo da utiče na građane Crne Gore. Odnos prema izvještavanju o temama EU je u najvećem broju slučajeva reaktivan, jer je povod objave aktuelni događaj. Međutim, vrijedi napomenuti da je portal *Vijesti* u posmatranom periodu objavio pet kolumni koje se bave analizom aktuelnih dešavanja u Evropskoj uniji – od pojave džihadizma do Bregzita i popisa, odnosno političke situacije u Bosni i Hercegovini. Interesantna je i kolumna o prijemu Kosova u FIFA-u, gdje se kroz prizmu prijema najmlađe evropske države u evropsku fudbalsku asocijaciju u podkontekstu govori o evropeizaciji i konačnoj političkoj konsolidaciji Zapadnog Balkana. Ukoliko se kolumnama dodaju tekstovi objavljeni u rubrici Svijet, među kojima dominiraju oni o referendumu o izlasku Velike Britanije iz EU, stiče se utisak da su čitaoci mogli dobiti dovoljno informacija o ovoj važnoj temi za opstanak i budućnost Evropske unije. Generalna zamjerka jeste nedostatak domaćih autorskih tekstova koji bi se bavili time kako bi eventualni izlazak Velike Britanije iz Evropske unije mogao da utiče na evrointegracije Crne Gore.

5.4. RTCG i *Vijesti* o Bregzitu

Evropske integracije su u žiži interesovanja crnogorske javnosti od 2008/2009. godine. U skladu sa promjenama na političkoj sceni, mijenjao se i odnos političkih subjekata prema EU. Danas se građanima u vezi sa pridruživanjem Crne Gore Evropskoj uniji plasiraju dijametralno suprotstavljeni stavovi. I dok vladajuća struktura obećava građanima prosperitet i benefite nakon ulaska u EU, pojedine opozicione partije nijesu tako optimistične i agilne za ulazak Crne Gore niti u EU, a posebno ne u NATO. Zato je Bregzit značajna tema za crnogorske građane i predstavlja svojevrsnu prekretnicu. Izlazak Britanije iz EU se može reflektovati i uticati na odnos građana prema procesu evropskih integracija.

Kao i 2012. godine, evrointegracije i dalje pobuđuju pažnju javnosti, što potvrđuje i broj objavljenih informacija. U periodu od 20 do 27. juna portali RTCG i *Vijesti* objavili su ukupno 140 informacija o evropskim integracijama. U pomenutom periodu, portal javnog servisa je objavio 58, a *Vijesti* 82 teksta. To znači da je RTCG u prosjeku objavljivao po 8, a *Vijesti* po 11 informacija posvećenih ovoj temi.

Rubrike	RTCG	Vijesti
Politika	13 (22,41%)	5 (6,09%)
Ekonomija	3 (5,17%)	3 (3,66%)
Društvo	2 (3,45%)	3 (3,66%)
Svijet	34 (58,62%)	60 (73,17%)
Region	4 (6,90%)	/
Izoštreno	1 (1,72%)	/
Turizam i ekologija	1 (1,72%)	/
Forum	/	5 (6,09%)
EU vijesti	/	3 (3,66%)
Caffe	/	3 (3,66%)

Tabela 1: Rubrike u kojima su objavljeni tekstovi

Rubrike u kojima su plasirane vijesti o evropskim integracijama jesu raznovrsne. Kao što vidimo iz date tabele, u oba portala dominiraju rubrike Svijet, kao i rubrika Politika, u kojima je objavljen najveći broj informacija. Tekstove o Bregzitu nalazimo u rubrici Svijet, a o procesu evropskih integracija u Crnoj Gori javnost se mogla informisati posredstvom rubrike Politika. *Vijesti* koriste rubriku Forum za objavu analitičkih žanrova, odnosno kolumni u okviru kojih eksperti ocjenjuju politiku Evropske unije. Ovaj portal takođe ima i posebnu rubriku EU vijesti, sa podrubrikama Analiza i Info, ali nameće se pitanje svrhe ove rubrike jer je u junu 2016. godine objavljeno svega osam informacija.

Teme su takođe raznovrsne, ali najatraktivnija tema za medije u ovom periodu je Bregzit. Nema sumnje da je Bregzit⁷ predstavljao udarnu vijest u medijima širom svijeta, stoga ne iznenađuje što je najveći broj informacija u oba medija bio posvećen upravo referendumu u Velikoj Britaniji. Portal *RTCG* je informisao javnost o ovom događaju kroz 44 informacije, a *Vijesti* 65. To ne znači da su *Vijesti* bolje izvještavale o Bregzitu jer kvantitet informacija ne mora da doprinosi boljoj informisanosti građana. Osim toga, pojedine informacije o Bregzitu na portalu *Vijesti* objavljene su u rubrici Caffe kao neka vrsta zanimljivosti. Na primjer, „Irci šalama smiruju tenzije”, „Zanimljiva guglanja nakon Bregzita: Šta je EU?”. *Vijesti* su takođe kroz jednu reklamu ponudile građanima da preuzmu besplatnih 50 eura i zarade na berzi prije referenduma u Britaniji.

⁷ Referendum o izlasku Britanije iz EU je održan 23. juna. Preko 17 miliona građana Britanije, tačnije 51,9% su podržali Bregzit, dok je za ostanak u EU glasalo 48,1% birača.

Tematika u objavljenim tekstovima	RTCG	Vijesti
Proširenje i priključivanje EU	3 (5,17%)	3 (3,66%)
Ekologija i klimatske promjene	1 (1,72%)	1 (1,22%)
Pravosuđe i ljudska prava	1 (1,72%)	1 (1,22%)
Bregzit	44 (75,87%)	65 (79,26%)
Ekonomске teme	–	9 (10,97%)
Bezbjednost	3(5,17%)	–
Vanjska politika	2 (3,45 %)	–
Infrastruktura	2 (3,45%)	–
Migracije	–	1(1,22%)
Autorska prava	–	1(1,22%)
Kriminal	–	1(1,22%)
Ratna dešavanja	1(1,72%)	–
Ostalo	1(1,72%)	–

Tabela 2: Tematika u objavljenim tekstovima

Kada je reč o temama, u oba portala nalazimo podjednak broj informacija koje su u vezi sa proširenjem i priključivanjem EU, ekologije i klimatskih promjena, pravosuđa i ljudskih prava. Istovremeno, možemo uočiti i razliku u izboru tema. Na primjer, na portalu *RTCG* možemo pročitati informacije o temama iz oblasti infrastrukture (2), vanjske politike (2), bezbjednosti (3), ratnih dešavanja (1), a jednu informaciju smo svrstali u kategoriju „ostalo”. U *Vijestima* su objavljeni tekstovi o ekonomskim temama (9), migracijama (1), autorskim pravima (1) i kriminalu (1). Ukoliko uporedimo ova dva medija, uvidjećemo da je javni servis više prostora posvetio procesu evropskih integracija u Crnoj Gori, a *Vijesti* imaju više informacija o Bregzitu koje su preuzete iz drugih medija.

Žanrovski, u oba medija preovlađuju vijesti. *RTCG* je objavio 45 vijesti, 4 izvještaja, dva članka, po jedan intervju, komentar i reportažu i 4 hibridna žanra. U istom periodu, na portalu opozicionog medija nalazimo 55 vijesti, pet izvještaja, dva članka, osam komentara, deset hibridnih žanrova, po jedan intervju i reklamu. Na portalu *Vijesti* vidimo veći broj analitičkih žanrova, tačnije, komentara posvećenih evrointegracijama.

Na portalu *RTCG* tekstovi su potpisani uglavnom inicijalima (32), inicijalom imena i prezimenom (1). U šest tekstova nije ukazano na autora, četiri su preuzeta iz drugih medija, a samo tri teksta su pisali novinari. U 12 slučajeva, tekstovi su potpisani inicijalima novinara i drugim medijima. U *Vijestima*, 19 informa-

cija su potpisali novinari, dok su čak 52 teksta preuzeta iz drugih medija, a 10 tekstova je potpisano samim medijem, odnosno *Vijesti online*. Inicijali autora su ukazani samo u jednom tekstu. Ovo nam svjedoči da su *Vijesti*, izvještavajući o Bregzitu, veći broj tekstova preuzeli iz drugih medija. Međutim, novinari se nisu trudili da pronađu sagovornike o ovoj temi i analitično izvještavaju o procesu evropskih integracija, kao i o uzrocima i posljedicama Bregzita po Evropu i Crnu Goru.

Oba portala pri izvještavanju o Bregzitu poštuju profesionalne i etičke standarde. Na portalu javnog emitera, svi naslovi su informativni. U *Vijestima* nalazimo 79 informativnih naslova, dva senzacionalistička i jedan kombinovani. Na primjer, „Ispunjen maksimalni cilj: Putin kao profiter Bregzita”, „Dok se Britanci spremaju za referendum, Balkan strahuje”. Taj tekst novinar naslovljava samo na osnovu izjave glavnog pregovarača za Srbiju Tanje Miščević, koja kaže da strahuje da će se „Zapadni Balkan naći ispod radara”, bez obzira na ishod referenduma u Britaniji (Vijesti, 22. 6. 2016).

Izvještavajući o Bregzitu, *RTCG* i *Vijesti* se oslanjaju uglavnom na službene izvore informacija u kombinaciji sa drugim medijima ili isključivo na službene izvore informacija.

Izvori u objavljenim tekstovima	<i>RTCG</i>	<i>Vijesti</i>
Službeni ⁸	23 (39,65%)	16 (19,51%)
Službeni+ mediji ⁹	22 (37,93%)	37 (45,12%)
Mediji	4 (6,90%)	11 (13,41%)
Neslužbeni	2 (3,45%)	6 (7,32%)
Eksperti	6 (10,34%)	9 (10,97%)
Nije ukazano	1 (1,72%)	3 (3,66%)

Tabela 3: Izvori u objavljenim tekstovima

Portal *RTCG* navodi službene izvore informacija u 39,65% tekstova. Ovo se može objasniti činjenicom da portal javnog servisa češće koristi saopštenja državnih organa pri izvještavanju o evropskim integracijama u Crnoj Gori. Na primjer, tekstovi „Više vojnika u pomorskoj operaciji EU”, „Pejović: Napredak u pregovorima”, „Vujanović ocijenio: CG stabilna, dobri odnosi sa svima” jesu

⁸ Pod službenim izvorima informacija podrazumjevamo informaciju dobijenu od zvaničnih institucija, visokih funkcionera, saopštenja za javnost, press konferencije.

⁹ U pojedinim informacijama nalazimo nekoliko izvora informacija, odnosno kombinaciju službenih izvora i sekundarnih izvora, odnosno medija.

bazirani isključivo na saopštenjima. U oba portala, novinari se u tekstovima oslanjaju na više izvora. Na portalu *RTCG*, jedan izvor je ukazan u 15 informacija, dva izvora nalazimo u 22 teksta i tri u 20. Samo u tekstu „CG nastavlja da ispunjava kriterijume” – izvor nije ukazan. *Vijesti* citiraju samo jedan izvor informacija u 20 tekstova, dva se navode u 26 tekstova, a tri u 33, dok u tri teksta nisu ukazani izvori. U poređenju sa javnim servisom, *Vijesti* se u neznatno većoj mjeri oslanjaju na tri i više izvora. Zapravo, izvještavajući o Bregzitu, oba medija su se pozivala na inostrane i regionalne medije i time se objašnjava pluralizam u korišćenju izvora.

I *RTCG* i *Vijesti* su tokom izvještavanja pokazali neutralni odnos novinara prema temi. Na portalu javnog servisa, gotovo sve informacije su neutralnog karaktera. Novinari prenose izjave svojih sagovornika ili obrađuju saopštenja pozivajući se na izvor. Izuzetak čini samo komentar Ilije Šukovića „Goodbye, GB”, gdje nalazimo emocionalni odnos novinara prema temi. Autor izražava žal zbog izlaska Britanije iz Evropske unije: „Jedno je sigurno – ništa više neće biti kao što je bilo. Jutros se gorak, opor ukus sa ostrva širi Evropom. Stara dama pomalo posrće i osjeća jak bol u krstima. Britanci su joj izvukli jednu od važnih cigala iz zajedničkog doma”. Ipak, na kraju kometarata Šuković optimistično zaključuje:

Nadamo se da ideja evrointegracija nije mrtva, iako je uzdrmana odlaskom jednog od utemeljivača. I ovo će se zvati „lani”, a mi treba da se okrenemo svojem sutra. To je, po mišljenju većine naših građana, Evropa čiji smo mi dio oduvijek (RTCG, 24. 6. 2016).

U *Vijestima* čak 79 informacija, odnosno 96,34% tekstova sadrže neutralan odnos prema evropskim integracijama. U istom periodu su objavljene dvije informacije u negativnom kontekstu i jedna u pozitivnom. U komentaru opozicionog političara Miodraga Lekića „Bauk referenduma” vidljiv je pozitivan odnos prema evropeizaciji, ali istovremeno autor koristi politička dešavanja u Britaniji za kritiku vlasti. Iz komentara je jasno da Lekić ne smatra da će Bregzit destruktivno uticati na Evropsku uniju: „Bilansi britanskog napuštanja EU će se brzo vidjeti. Utisak je da je EU u nešto manjem problemu. Nastala situacija može da bude pokretač novih vizija i unutrašnjih rješenja Unije” (*Vijesti*, 26. 6. 2016). Međutim, Lekić pravi paralelu između referenduma u Britaniji i referenduma za ulazak Crne Gore u NATO, optužujući vlast da manipuliše građanima u vezi sa neodržavanjem referenduma o ulasku u NATO:

Zvanično, vlast priprema (ne)održavanje referenduma. Očigledno, materija je još u obradi. U kontekstu izborne godine, upotrebna vrijednost referenduma je veća... I dok se ne zna sudbina načina odlučivanja, već je u ovoj igri odmakla propaganda vlasti (Vijesti, 26. 6. 2016).

Negativan odnos prema evropeizaciji vidimo u komentaru Kristofa Haselbaha „Košmar i poziv za uzbunu za EU” u kojem autor doživljava rezultate Bregzita kao katastrofu. Autor kritikuje Evropsku uniju: „Na kraju krajeva, i EU bi sama sebi trebalo da postavi kritička pitanja. Građanima više nije dovoljna mantra iz Brisela da se svi problemi rešavaju sa „više Evrope” (Vijesti, 25. 6. 2016).

Ovi primjeri nam najbolje ilustruju političku opredjeljenost medija koja se odražava na uređivačku politiku. Javni servis podržava politiku vladajuće strukture i u kolumni umanjuje posljedice Bregzita po Evropsku uniju, dok u *Vijestima* u svojstvu kolumniste nalazimo opozicionog političara koji koristi ovu temu za kritiku vlasti i promovisanje ideje svoje partije koja se protivi ulasku Crne Gore u NATO. Takođe, opozicioni medij prenosi izjave zvaničnika i objavljuje kolumne u kojima se kritikuje politika EU ili izražava mogućnost raspada EU. Na primjer, *Vijesti* su objavile kolumnu Janisa Varufakisa „Brexit i raspad EU” u kojem autor zaključuje:

Raspad EU se sada jako ubrzao. Evropi je više nego ikada potrebno građenje mostova i udruživanje demokrata preko državnih i partijskih granica, da ne bi skliznula u ksenofobični, deflatorni ponor nalik onom iz 30-ih godina XX veka (Vijesti, 26. 6. 2016).

Na osnovu analize sadržaja, možemo reći da su oba portala prilikom izvještavanja o Bregzitu vodili računa o profesionalnim i etičkim standardima. Portali *RTCG* i *Vijesti* su ukazivali na izvore, nepouzdanje tvrdnje nisu plasirali kao činjenice, ali istovremeno možemo zapaziti razliku u načinu izvještavanja, koja se ogleda u izboru sagovornika u skladu sa uređivačkom politikom. Na primjer, *Vijesti* citiraju ministra inostranih poslova Austrije Sebastijana Kurca, koji ocjenjuje da bi izlazak Britanije iz EU bio strašan, a portal *RTCG* navodi riječi švedskog premijera Stefana Lefvena koji tvrdi da nema potrebe za panikom ukoliko Britanija izađe iz EU. Međutim, bez obzira na uređivačku politiku, na oba portala možemo naći raznolika mišljenja. Izvještavajući o posljedicama Bregzita po Balkan, *Vijesti* citiraju Korinu Stratulat iz Centra za evropsku politiku u Briselu, koja je izjavila da, ukoliko EU nastavi da se razjedinjuje, proširenje više neće

biti na listi prioriteta, a nameće se pitanje da li će Balkanske zemlje uopšte poželjeti da se pridruže takvoj zajednici (Vijesti, 24. 6. 2016). Na portalu *RTCG* u tekstu „Biber: Bregzit smanjuje interes za proširenje”, citira se prof. Florijan Biber koji dijeli mišljenje Stratulat. On tvrdi da zemlje Balkana više ne mogu da se oslanjaju na EU kada su u pitanju reforme i promovisanje demokratskih vrijednosti. S druge strane, portal *Vijesti* objavljuje pozitivne informacije o uticaju Bregzita, informišući o politici crnogorskih zvaničnika, citirajući predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića koji obećava da će Crna Gora nastaviti svoju posvećenost evrointegracijama ili ekonomskog analitičara Damira Novotni koji ocjenjuje da će Bregzit ubrzati ulazak Crne Gore, Srbije i BiH u EU.

Uticaj uređivačke politike na izvještavanje o ovoj temi se osjeća i kada su u pitanju lokalna dešavanja. Portal *RTCG* više prostora posvećuje napretku Crne Gore na putu ka EU, dok *Vijesti* kao opozicioni medij koriste ovu temu za kritiku vlasti. Na portalu javnog servisa nalazimo tekstove o uspješnom ispunjavanju kriterijuma u procesu evropskih integracija. Na primjer, „Crna Gora nastavlja da ispunjava kriterijume”, „Više vojnika u pomorskoj operaciji EU”, „Pejović: Napredak u pregovorima”, itd. Ovakva vrsta tekstova predstavlja u pozitivnom svijetlu napore države i bazira se na saopštenjima iz ministarstava, kabineta predsjednika države. S druge strane, na portalu *Vijesti* možemo pročitati o kritici koja je upućena crnogorskoj vlasti zbog slabih rezultata u pojedinim oblastima. Npr., „Drobnić: Crna Gora je postigla ograničene rezultate u identifikovanju žrtava i procesuiranju nasilnika”, „Abazović: Slabljenje EU škodi vladavini prava u Crnoj Gori”, „Crna Gora po kupovnoj moći daleko ispod EU prosjeka”, itd. U jednom od tekstova opoziciono orijentisani portal citira šefa Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori Drobniča koji ukazuje da Crna Gora nije riješila problem trgovine ljudima:

Uprkos napretku u pravnim i institucionalnim aspektima, nakon usvajanja izmjena i dopuna Zakona o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja koja uključuju žrtve trgovine ljudima, Crna Gora je postigla ograničene rezultate, kako u pogledu identifikovanja žrtava, tako i u procesuiranim slučajevima (Vijesti, 23. 6. 2016).

Zanimljivo je da rasprava i zaključci sa ovog okruglog stola u organizaciji Centra za ženska prava nisu objavljeni na portalu *RTCG*.

U suštini, možemo reći da ni javni servis ni opozicioni medij *Vijesti* ne pružaju informacije građanima koje bi omogućile razumijevanje procesa evropskih integracija. Informacije na portalu *RTCG* više predstavljaju promovisanje

uspjeha Crne Gore na putu ka EU. U tekstu „Crna Gora nastavlja da ispunjava kriterijume” možemo pročitati izvještaj sa sedmog sastanka Savjeta za stabilizaciju i pridruživanje između Evropske unije i Crne Gore. Iz ove objave saznajemo da Crna Gora uspješno ispunjava političke i ekonomske kriterijume za članstvo u EU i da će uskoro biti otvorena nova poglavlja koja se odnose na bezbjednost hrane, veterinarsku i fitosanitarnu politiku, kao i ribarstvo. Ali u samom tekstu nijesu navedeni niti pojašnjeni politički i ekonomski kriterijumi koji su do sada ispunjeni. Portali se fokusiraju na tehničko-administrativne aspekte procesa pristupanja koji su nerazumljivi većem dijelu javnosti. Npr., javni servis obavještava građane da je na jednom od sastanaka u Luksemburgu ocijenjeno da je:

Crna Gora nastavila s kvalitetnim ispunjavanjem političkih i ekonomskih kriterijuma za članstvo, kao i s napretkom u sprovođenju obaveza u 33 pregovaračka poglavlja. Pozdravljen je napredak u realizaciji akcionih planova za 23. i 24. poglavlje, posebno u dijelu reforme zakonodavstva i izgradnje institucija i istaknuto da je u narednom periodu potrebno obezbijediti sve neophodne resurse za efikasan rad Specijalnog državnog tužilaštva i Agencije za sprečavanje korupcije, kao i dalji bilans rezultata u oblasti borbe protiv korupcije (RTCG, 20. 6. 2016).

Međutim, nigdje u objavi ne nalazimo objašnjenje u čemu se ogleda napredak i šta predstoji uraditi na daljem putu ka EU. Ovakav šturi način izvještavanja ne doprinosi boljoj informisanosti građana.

6. Zaključak

Istraživanjem koje je sprovedeno u periodu od 9. do 16. maja i 20. do 27. juna 2016. godine utvrđeno je da su mediji površno izvještavali o Danu Evrope i Bregzitu. Portali *RTCG* i *Vijesti* su objavili o Danu Evrope 136 informacija, a o Bregzitu 140 tekstova. Oba medija su objavila veliki broj tekstova posvećenih ovoj temi, istovremeno pružajući publici informacije bez konteksta. Takođe, evidentan je nedostatak analitičkih žanrova posredstvom kojih bi eksperti objasnili i približili javnosti ovaj složeni proces. Žanrovski preovlađuju vijesti i izvještaji, koji se svode na prenošenje izjava zvaničnika ili administrativno-tehničko pojašnjenje otvaranja pojedinih poglavlja. U najvećem broju tekstova, novinari se nisu trudili da istraže temu i nađu kompetentne sagovornike koji bi iznijeli svoj stav i objasnili proces evrointegracija.

Na osnovu svega, možemo zaključiti da je u periodu istraživanja uređivačka politika djelimično uticala na način izvještavanja portala *RTCG* i portala *Ana-litike* o Bregzitu. Uticaj uređivačke politike na način izvještavanja je posebno vidljiv u analitičkim žanrovima pri izvještavanju o Bregzitu, ali je prisutan u manjem procentu i u informativnim žanrovima. U periodu od 20. do 27. juna na portalu javnog servisa preovlađuju tekstovi kroz koje novinari izvještavaju o procesu evropskih integracija u Crnoj Gori u pozitivnom svijetlu, a opozicioni portal *Vijesti* koristi ovu temu za kritiku vlasti.¹⁰

Crnogorski portali su, izvještavajući o Danu Evrope i o Bregzitu, poštovali profesionalne standarde izvještavanja. Prilikom izvještavanja, mediji su se uredno pozivali na izvore, nisu širili glasine, preovlađuju informativni naslovi. Međutim, evidentno je da su mediji izvještavali na površan način koji se ogledao u prenošenju izjava stranih i domaćih zvaničnika. Građani nisu dobili pojašnjenje o Danu Evrope, o uzrocima Bregzita i posljedicama po Evropsku uniju, ali i po Crnu Goru. Površan način izvještavanja se djelimično može objasniti i time da sami novinari nijesu dovoljno obučeni za izvještavanje o evropskim integracijama, kao i finansijskom krizom u medijima. Crnogorski mediji se bore za opstanak na tržištu, što utiče na broj zaposlenih na portalima koji su dužni dnevno da objave više od 100 informacija. Brzina, ali i uređivačka politika ih sprječava da ozbiljno pristupe i analitički obrade ovu važnu temu.

Mediji u Crnoj Gori imaju sve uslove za kvalitetno izvještavanje o evropskim integracijama bez korišćenja birokratskog rječnika koji građani ne razumiju. Imaju dostupne izvore poput Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija, Delegacije EU, kao i domaćih eksperata koji su nedovoljno zastupljeni u medijima prilikom izvještavanja o ovoj temi.

¹⁰ Na primjer, na portalu javnog servisa nalazimo sljedeće informacije pozitivnog karaktera: „Vujanović: Crna Gora ostaje posvećena evrointegracijama“, „Pejović: Politika proširenja ostaje prioritet“, „Đurović: Nastavlja se proširenje EU“, „Bez direktnih efekata na Crnu Goru“, „Sbutega: Uprkos globalnoj krizi, CG uspješna“ Portal *Vijesti* kritikuje vlast kada su u pitanju evropske integracije u Crnoj Gori. Na primjer, „Abazović: Slabljenje EU škodi vladavini prava u Crnoj Gori“, „Drobnić: Crna Gora je postigla ograničene rezultate u identifikovanju žrtava i procesuiranju nasilnika“, „Crna Gora po kupovnoj moći ispod EU prosjeka“, „Dok se Britanci spremaju za referendum, Balkan strahuje“, „Bregzit će imati dalekosežne posljedice za Zapadni Balkan“, itd.

Literatura

- Analitika (13.4.2015). *Kukan: Članstvo u NATO ulaznica u EU*. Posjećeno 30. 7. 2016. URL: <http://portalanalitika.me/clanak/183188/kukan-clanstvo-u-nato-ulaznica-za-eu>
- Baltezarević, V. & Baltezarević, R. (2015). *Medijsko pozorište*. Beograd: Alma Mater Europaea.
- Camović, M. (2015). *Radno-pravni status novinara u Crnoj Gori – Novinarstvo između straha za egzistenciju i dostojanstva profesije*. Podgorica: Institut za medije Crne Gore.
- CDM (10.11.2015). *Šta piše u Izvještaju o napretku*. Posjećeno 1. 8. 2016. URL: <http://www.cdm.me/politika/sta-pise-u-izvjestaju-ek-o-napretku-crne-gore>.
- Centar za demokratiju i ljudska prava (2016). *Političko javno mnjenje Crne Gore – jun 2016*. Posjećeno 2. 8. 2016. URL: <http://www.cedem.me/programi/istrazivanja/politicko-javno-mnjenje/send/29-politicko-javno-mnjenje/1818-politicko-javno-mnjenje-jun-2016>.
- Centar za građansko obrazovanje (13.08.2016). *Evropski glasovi iz Crne Gore*. Posjećeno 13. 8. 2016. URL: <http://cgo-cce.org/2016/08/13/evropski-glasovi-iz-crne-gore/#more-9863>.
- Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori (2016). *Evropska unija i Crna Gora*. Posjećeno 1. 8. 2016. URL: <http://www.delme.ec.europa.eu/code/navigatione.php?Id=19>.
- Đurović, G. (2016). *Evropska unija i Crna Gora*. Podgorica: EU Info centar.
- Milić, J. V. (2006). *Misija sedme sile – Radio i televizija šta je to?*. Podgorica: CID-
- Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija (2016). *Razvoj odnosa Crne Gore i Evropske unije*. Posjećeno 1. 8. 2016. URL: <http://www.mvpei.gov.me/rubrike/GD-za-evropske-poslove/Crna-Gora-i-evropske-integracije/Razvoj-odnosa-Crne-Gore-i-EU/>.
- Obnovljivi izvori energije (2012). *Strategija održivog razvoja*. Posjećeno 14. 9. 2016. URL: <http://www.oie-res.me/index.php?page=strategija-odrzivog-razvoja>.
- Ružić, N. & Rabrenović, A. (2013). Izvještavanje crnogorskih medija o evropskim integracijama. In Valić Nedeljković, D. & Kleut, J. (eds.), *Evropa, ovdje i tamo* (pp. 91–104). Novi Sad: Filozofski fakultet.

- RTCG (9.5.2016). Kurc: EU donijela mir evropskom kontinentu. Posjećeno 7. 8. 2016. URL: <http://www.rtcg.me/vijesti/svijet/128110/kurc-eu-donijela-mir-evropskom-kontinentu.html>.
- RTCG (9.5.2016). Lis: Slavimo naše zajedničke vrijednosti. Posjećeno 6. 8. 2016. URL: <http://www.rtcg.me/vijesti/politika/128194/lis-slavimo-nase-zajednicke-vrijednosti.html>.
- RTCG (9.5.2016). Mogerini: Jaka Evropa je potrebna svijetu. Posjećeno 7. 8. 2016. URL: <http://www.rtcg.me/vijesti/svijet/128134/mogerini-jaka-evropa-je-potrebna-svijetu-.html>.
- RTCG (9.5.2016). Položili vijence na spomenik partizanu borcu. Posjećeno 6. 8. 2016. URL: <http://www.rtcg.me/vijesti/drustvo/128122/polozili-vijence-na-spomenik-partizanu-borcu.html>.
- RTCG (20.6.2016). CG nastavlja da ispunjava kriterijume. Posjećeno 31. 8. 2016. URL: <http://www.rtcg.me/vijesti/politika/132696/cg-nastavlja-da-ispunjava-kriterijume-.html>.
- Slobodna Evropa (7.3.2016). Građani Crne Gore pozitivno o EU. Posjećeno 30. 7. 2016. URL: <http://www.slobodnaevropa.org/a/gradjani-crne-gore-pozitivno-o-clanstvu-u-eu/27593980.html>.
- Stojković, B. (2008). *Evropski kulturni identitet*. Beograd: Službeni glasnik.
- Valić Nedeljković, D. (2007). *O novinarstvu i novinarima*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Valić Nedeljković, D. (2002). *Praktikum novinarstva*. Beograd: Privredni pregled.
- Vijesti (9.5.2016). Beč: Potrebno više, a ne manje Evrope. Posjećeno 5. 8. 2016. URL: <http://www.vijesti.me/svijet/bec-potrebno-vise-a-ne-manje-evrope-887252>.
- Vijesti (9.5.2016). Demokrate: Osmijeh Ljuba Čupića govori o njegovoj besmrtnosti jer samo strah ubija čovjeka. Posjećeno 4. 8. 2016. URL: <http://www.vijesti.me/vijesti/demokrate-osmijeh-ljuba-cupica-govori-o-njegovoj-besmrtnosti-jer-samo-strah-ubija-covjeka-887203>.
- Vijesti (9.5.2016). Krivokapić: Ekstremizam u terorizam ključni izazovi današnjice. Posjećeno 4. 8. 2016. URL: <http://www.vijesti.me/vijesti/krivokapic-ekstremizam-i-terorizam-kljucni-izazovi-danasnjice-887192>.
- Vijesti (9.5.2016). Ovako je u Crnoj Gori obilježen Dan Evrope. Posjećeno 5. 8. 2016. URL: <http://www.vijesti.me/eu-vijesti/ovako-je-u-crnoj-gori-obiljezen-dan-evrope-887274>.

- Vijesti (9.5.2016). SD: Sjećamo se onih koji su hrabro dali živote za slobodu. Posjećeno 5. 8. 2016. URL: <http://www.vijesti.me/vijesti/sd-sjecamo-se-onih-koji-su-hrabro-dali-zivote-u-borbi-za-slobodu-887255>.
- Vijesti (23.6.2016). Drobnić: Crna Gora je postigla ograničene rezultate u identifikovanju žrtava i procesuiranju nasilnika. Posjećeno 31. 8. 2016. URL: <http://www.vijesti.me/vijesti/drobnic-crna-gora-je-postigla-ogranicene-rezultate-u-identifikovanju-zrtava-i-procesuiranju-nasilnika-893469>.
- Vijesti (25.6.2016). Košmar i poziv na uzbunu za EU. Posjećeno 30. 8. 2016. URL: <http://www.vijesti.me/forum/kosmar-i-poziv-na-uzbunu-za-eu-893754>.
- Vijesti (26.6.2016). Bauk referenduma. Posjećeno 30. 08. 2016. URL: <http://www.vijesti.me/forum/bauk-referenduma-893941>.
- Vijesti (26.6.2016). Brexit i raspad EU. Posjećeno 17. 10. 2016. URL: <http://www.vijesti.me/forum/brexit-i-raspad-eu-893964>.
- Vlada Crne Gore (30.5.2016). *Premijer Đukanović na Parlamentarnoj skupštini NATO-a u Tirani: Crna Gora prepoznata kao stabilizator dobrosusjedskih odnosa, regionalne saradnje i povezivanja*. Posjećeno 5. 8. 2016. URL: <http://www.gov.me/vijesti/161594/Predsjednik-Vlade-Crne-Gore-Milo-dukano-vic-na-62-zasijedanju-Parlamentarne-skustine-NATO-a-u-Tirani.html>.

Nataša Ružić

University of Montenegro, Faculty of Political Science, Montenegro

Dejan Lučić

University of Montenegro, Faculty of Political Science, Montenegro

MONTENEGRIN PORTALS ON EU INTEGRATION – FACTS WITHOUT CONTEXT

Abstract: *Since 2009, European integration has been the most salient theme in all Montenegrin media. Depending on the editorial policy, citizens have the opportunity to be informed about the success or failure of Montenegro on its path towards the European Union, the opening of new chapters and closing of old ones, the praise or criticism of the governing structure for the fulfillment or non-fulfillment of certain requirements of the EU in the process of European integration. This paper analyzes the manner of reporting on European integration by Montenegrin web portals RTCG (Radio and Television of Montenegro) and daily newspaper Vijesti, and the impact of editorial policy on media coverage. The research confirms that the Montenegrin portals superficially report on the*

process of European integration, which is reduced to short information without proper explanation, and the mere transfer of officials' statements. That way the citizens are left on their own, and who wants to be informed and understand this process has to investigate and find information independently.

Keywords: *European integration, media, web portals, Montenegro, Europe Day, Brexit*